

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Perusoikeuksista ja oikeusvaltioperiaatteesta viestiminen”**(oma-aloitteinen lausunto)**

(2023/C 100/04)

Esittelijä: **Cristian PÎRVULESCU**Yhteisesittelijä: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Komitean täysistunnon päätös	20.1.2022
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus
Hyväksyminen jaostossa	23.11.2022
Hyväksyminen täysistunnossa	14.12.2022
Täysistunnon numero	574
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	199/3/4

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Euroopan unioni perustuu SEU-sopimuksen 2 artiklan mukaisiin yhteisiin arvoihin, kuten ihmisarvoon, vapauteen, kansanvaltaan, tasa-arvoon, oikeusvaltioon, ihmisoikeuksiin, moniarvoisuuteen, syrjimättömyyteen, suvaitsevaisuuteen, oikeudenmukaisuuteen, yhteisvastuuseen sekä naisten ja miesten tasa-arvoon. Oikeusvaltio ja ihmisoikeudet ovat osa eurooppalaista identiteettiä.

1.2 Lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, joka on keskeinen ja sitova asiakirja, todetaan, että unionin perustana ovat ihmisarvon, vapauden, yhdenvertaisuuden ja yhteisvastuun jakamattomat ja yleismaailmalliset arvot ja että unioni rakentuu kansanvallan ja oikeusvaltion periaatteille⁽¹⁾. Perusoikeuskirjan soveltamisen lujittaminen on sekä velvollisuus että tarkoituksenmukainen tapa suojella ihmisiä ja saada heidät tietoisiksi oikeusvaltion ja perusoikeuksien suojelun merkityksestä. Komitea tukee kaikkia näihin aloihin liittyviä toimia, mutta painottaa, että kaikkien EU:n toimielinten on viestittävä aktiivisesti suoraan suurelle yleisölle. Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeudet ovat ratkaisevan tärkeitä, ja niistä on tultava osa maanosan yhteistä kansalaisuuden ja demokratian kulttuuria.

1.3 Euroopan neuvoston Venetsian komissio esittää selkeän kuvauksen oikeusvaltioperiaatteen kattamista keskeisistä periaatteista, joita ovat laillisuus, oikeusvarmuus, vallan väärinkäytön estäminen, yhdenvertaisuus lain edessä ja syrjimättömyys sekä oikeussuojan saatavuus⁽²⁾. Nämä ovat selkeitä kriteerejä, joilla arvioidaan, ovatko valtion toimet oikeusvaltioperiaatteiden mukaisia, ja jotka unionin tuomioistuimien on vahvistanut⁽³⁾.

1.4 Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK) kehottaa kaikkia EU:n toimielimiä osoittamaan nollatoleranssia oikeusvaltioperiaatteen rikkomisen suhteen jäsenvaltioissa. EU:lla on oikeudellinen velvollisuus ylläpitää oikeusvaltioperiaatetta ja perusoikeuksien suojelua riippumatta eri poliittisten toimijoiden aikeista, jotka saattavat olla tämän tavoitteen vastaisia.

⁽¹⁾ Euroopan unionin perusoikeuskirja, johdanto (EUVL C 326, 26.10.2012, s. 391).

⁽²⁾ *The Rule of Law Checklist*, Euroopan neuvoston Venetsian komission 106. täysistunnonsa vuodelta 2016 hyväksymä luettelo oikeusvaltion arviointiperusteista.

⁽³⁾ Unionin tuomioistuimen tuomio 16. helmikuuta 2022, Puola v. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, C-157/21, EU:C:2022:98, 325 kohta.

1.5 ETSK viittaa tuomioistuimen päätökseen, jonka mukaan talousarvio on yksi välineistä, joilla voidaan konkretisoida kaikkien jäsenvaltioiden velvollisuus noudattaa EU:n keskeisiä arvoja, mukaan lukien oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ⁽⁴⁾.

1.6 Euroopan komission vuosittainen oikeusvaltiokertomus on arvokas väline, jolla voidaan estää demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien suojelun taantuminen. Sitä on kuitenkin uudistettava sen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sitä olisi mukautettava siten, että se kattaa kaikki SEU-sopimuksen 2 artiklassa luetellut arvot sekä oikeudelliset ja/tai taloudelliset toimet, joita toteutetaan siinä tapauksessa, että maakohtaisia suosituksia ei ole otettu kaikilta osin huomioon. Lisäksi siihen olisi sisällytettävä viides pilari, jonka tarkoituksena on seurata kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksiin liittyvää kansallista kehitystä ⁽⁵⁾.

1.7 ETSK on jo korostanut, että kansalaisyhteiskunnalla on keskeinen rooli demokratian turvaamisessa Euroopassa ja että vain vahva ja moninainen kansalaisyhteiskunta voi puolustaa demokratiaa ja vapautta ja varjella Eurooppaa autoritarismita ⁽⁶⁾. Ilman demokratiaa ja perusoikeuksia ei myöskään ole oikeusvaltiota, ja päinvastoin, sillä nämä kolme käsitettä liittyvät olennaisesti toisiinsa ⁽⁷⁾. ETSK kehottaaakin kaikkia asianomaisia osapuolia lopettamaan keskustelun niin sanotusta epäliberaalista demokratiasta – sitä ei pitäisi käydä edes käsitteen arvostelutarkoituksessa. Ilman liberaaleja periaatteita ei ole demokratiaa.

1.8 Entistä useammat sidosryhmät olisi otettava mukaan toimiin, joilla pyritään lisäämään oikeusvaltioperiaatteen konkretisointia: työmarkkinaosapuolet, ammattialajärjestöt, kuten asianajajayhdistykset, sekä ruohonjuuritason järjestöt, jotka työskentelevät sellaisten haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ja yhteisöjen parissa, joihin kohdistuu suurempi haitan, vähäosaisuuden ja syrjinnän riski.

1.9 Jotkut voivat pitää oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia liian abstrakteina, etäisinä, kapulakielisinä ja juridisina käsitteinä. Oikeusvaltiota koskeva tehokas viestintä edellyttää keskittymistä yhteisiin arvoihin ja samastuttaviin tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden käsitteisiin. Myös ihmisten kokemuksista kertominen tuomalla esiin kasvot ja henkilö tarinan takana sekä tilastojen esittäminen voi olla hyödyllistä.

1.10 ETSK kehottaa jäsenvaltioita valtavirtaistamaan oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeudet kouluissa ja korkea-asteen koulutuksessa. Kansalaiskasvatukseen olisi oltava pakollista, se olisi aloitettava mahdollisimman varhain ja sen olisi jatkuttava useita vuosia. Lisäksi kansalaiskasvatuksen opettajien asianmukaista koulutusta varten on varattava EU:n ja jäsenvaltioiden varoja.

1.11 Ihmisoikeuskehitys perustuu vastuuvollisuuden periaatteeseen, ja siksi tarvitaan toimenpiteitä, joiden avulla määritetään, mikä taho kulloinkin on vastuussa lopputuloksesta ja mitä poliittisia muutoksia tulisi toteuttaa. On myös tärkeää yksilöidä suurta yleisöä laajasti kiinnostavia aiheita, kuten energian ja liikennepalvelujen saatavuus, alueellinen tasa-arvo, työ, asuminen, terveydenhuolto ja monet muut paikallis-, alue- ja valtiotason julkiset palvelut.

1.12 Vankka hyvinvointivaltio on ihmisoikeuksien suojelua ja oikeusvaltiota vahvistava tekijä, riippumatta sen erilaisista ilmenemismuodoista Euroopassa. Tämä yhteys tunnustetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa, joka on keskeinen politiikkaväline osallistavamman unionin rakentamisessa.

1.13 Ruohonjuuritason liikkeiden ja ihmisten, joilla on kokemusta köyhyydestä, on oltava ihmisoikeuksien edistämiseksi toteutettavien demokraattisten toimien keskiössä. Ei ole parempaa tapaa puolustaa ihmisoikeuksia, erityisesti sosiaalisia oikeuksia, kuin tuoda eriarvoisuuden, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen eniten koetteliemien ihmisten ääni kuuluviin julkisilla areenoilla ja poliittisissa keskusteluissa.

⁽⁴⁾ *Puola v. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, C-157/21, 130–131 kohta; Unionin tuomioistuimen tuomio 16.2.2022, Unkari v. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, C-156/21, EU:C:2022:97, 116–117 kohta.*

⁽⁵⁾ *Laurent Pech ja Petra Bard, Rule of Law Report and the EU Monitoring and Enforcement of Article 2 TEU Values, Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnalle ja perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioiden valiokunnalle laadittu kertomus, helmikuu 2022, s. 12.*

⁽⁶⁾ *Euroopan talous- ja sosiaaliskomitean lausunto aiheesta ”Vahvan ja moninaisen kansalaisyhteiskunnan turvin kestävään demokratiaan”(oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 228, 5.7.2019, s. 24).*

⁽⁷⁾ *Euroopan talous- ja sosiaaliskomitean lausunto aiheesta ”Oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien eurooppalainen valvontamekanismi” (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 34, 2.2.2017, s. 8).*

2. Yleistä

2.1 ETSK muistuttaa lausunnossaan SOC/598 (2018) esittämästään kannasta, jonka mukaan "[o]ikeusvaltioperiaate sekä moniarvoisen demokratian suojatakeet ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat toisistaan riippuvaisia ja erottamattomia. Oikeusvaltioperiaate takaa, että maiden hallitukset toimivat perusoikeusnormien mukaisesti, ja moniarvoisen demokratian periaate takaa, että hallitusten ajamat toimintalinjat edistävät kansalaisten hyvinvointia jäsenvaltioissa. Oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen ei sinällään takaa sitä, että lainsäädännössä kunnioitetaan perusoikeuksia tai että lainsäädäntö määritetään sellaisen osallistavan ja legitiimin prosessin mukaisesti, joka perustuu tietoiseen, moniarvoiseen ja tasapainoiseen julkiseen keskusteluun ja osallistumiseen. Jotta vältetään pelkkä 'lakiin nojautuva hallinto', on oikeusvaltioperiaatteen ohella vahvistettava perusoikeuksia ja moniarvoisia demokraattisia normeja." ⁽⁸⁾

2.2 Kuten komission oikeusvaltiokertomuksissa 2021 ja 2022 todetaan, kansalaisten luottamuksen säilyttäminen julkisia instituutioita ja oikeusvaltioperiaatetta kohtaan edellyttää muun muassa riippumattoman oikeusjärjestelmän olemassaoloa ja tehokasta oikeudellista valvontaa, jolla varmistetaan EU:n lainsäädännön noudattaminen, vahvaa julkista sitoutumista korruption torjuntaan ja demokraattisen vastuuvälillisyyden varmistamiseen, tiedotusvälineiden moniarvoisuutta ja vapautta, mukaan lukien tiedotusvälineiden omistussuhteiden läpinäkyvyys, läpinäkyviä perustuslaillisia ja institutionaalisia mekanismeja, joilla varmistetaan keskinäinen valvonta kansalaisyhteiskunnan aktiivisen osallistumisen tuella, ja kansainvälisen yhteistyön tiivistämistä kestäväen kehityksen, ihmisoikeuksien, kansanvallan ja oikeusvaltion edistämiseksi ⁽⁹⁾. Oikeusvaltiokertomuksessa 2022 komissio korostaa myös EU:n arvoihin ja sääntöihin perustuvaan järjestykseen kohdistuvia merkittäviä uhkia, joita kansainvälistä oikeutta ja YK:n peruskirjan periaatteita räikeästi rikkova ja demokratiaa sekä oikeusvaltiota ja myös Euroopan ja koko maailman turvallisuutta ja vakautta horjuttava Venäjän hyökkäys Ukrainaa vastaan aiheuttaa ⁽¹⁰⁾.

2.3 Oikeusvaltion ja perusoikeuksien loukkauksia ei voida oikeuttaa mihinkään demokraattisiin ja edustuksellisiin normeihin vedoten. EU:n toimielinten ja erityisesti Euroopan komission on käytettävä kaikkia käytettävissään olevia välineitä palauttaakseen EU:n periaatteiden koskemattomuuden.

2.4 Tilannetta paikan päällä seuraavilla kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla ja ihmisoikeuksien puolustajilla on keskeinen rooli erityisesti silloin, kun oikeusvaltioperiaate heikentyy ja ihmisoikeudet ovat uhattuina ⁽¹¹⁾. Autoritaariset hallitukset uhkaavat kansalaisyhteiskunnan organisaatioita paitsi kaventamalla ja muuttamalla niiden toimintamahdollisuuksia myös henkilökohtaisten uhkausten, vainon ja taloudellisten rajoitusten muodossa tai tarjoamalla riittämätöntä suojaa fyysisiä tai sanallisia hyökkäyksiä vastaan ⁽¹²⁾.

2.5 Kuten aiemmin on todettu, kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja ihmisoikeuksien puolustajien yleisiä valmiuksia toimia perusoikeuskirjan puitteissa olisi vahvistettava merkittävästi laatimalla paketti, johon sisältyy koulutusta ja osaamisen siirtoa, organisatorista tukea ja rahoitustukea sekä toimia, joilla suojellaan hyökkäyksiltä ja mustamaalauskampanjoilta ⁽¹³⁾. ETSK kannustaakin komissiota esittämään ehdotuksen kattavasta eurooppalaisesta kansalaisyhteiskunnan strategiasta, jolla ohjataan yhteistyötä, valmiuksien kehittämistä sekä oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevaa tehokasta viestintää.

2.6 ETSK pitää kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja ihmisoikeuksien puolustajien työtä olennaisen tärkeänä autettaessa haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvia selviytymään turvallisuuttaan, hyvinvointiaan ja ihmisarvoaan uhkaavista vakavista haasteista. Kuka tahansa voi jonakin päivänä joutua haavoittuvaan asemaan. Monissa tapauksissa haavoittuvuustekijät ovat päällekkäisiä ja johtavat rakenteelliseen syrjäytymiseen ja syrjintään.

⁽⁸⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin talousarvion suojaamisesta tilanteissa, joissa oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen jäsenvaltioissa kohdistuu yleisiä puutteita" (COM(2018) 324 final – 2018/0136 (COD)) (EUVL C 62, 15.2.2019, s. 173).

⁽⁹⁾ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Oikeusvaltiokertomus 2021 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa (COM(2021) 700 final).

⁽¹⁰⁾ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Oikeusvaltiokertomus 2022 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa (COM(2022) 500 final).

⁽¹¹⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle ja neuvostolle – Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamisesta unionissa Tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet" (COM(2019) 163 final) (EUVL C 282, 20.8.2019, s. 39).

⁽¹²⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Populismi ja perusoikeudet – esikaupunki- ja maaseutualueet" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 97, 24.3.2020, s.53), kohta 1.6.

⁽¹³⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Strategia perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi Euroopan unionissa" (COM(2020) 711 final) (EUVL C 341, 24.8.2021, s. 50).

2.7 Oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien suojelun toteutuminen on varmistettava demokratiassa, erityisesti mitä tulee vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien ja vahvan demokraattisen osallistumisen edistämiseen⁽¹⁴⁾. Sellaiset tahot, joiden asema mahdollistaa oikeusvaltioperiaatteen asettamisen kyseenalaiseksi, vastustavat myös poliittista oppositiota ja riippumattomia tiedotusvälineitä. Demokratiaa koskeva EU:n toimintasuunnitelma on tältä osin välttämätön askel oikeaan suuntaan.

2.8 Työmarkkinaosapuolilla on merkittävä rooli oikeusvaltioperiaatetta ja perusoikeuksia koskevassa viestinnässä. Maan poliittisen ja oikeudellisen ilmapiirin heikkeneminen vaikuttaa kaikkiin työpaikkoihin. Yritykset, pk-yritykset ja yhteiskunnalliset yritykset eivät voi toimia tehokkaasti ilman järjestelmiä, joilla suojataan oikeusvaltiota ja perusoikeuksia. Työmarkkinaosapuolten olisi sitouduttava toimimaan niiden lahjomattomuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Työntekijöiden on voitava vapaasti muodostaa ammattiliittoja ja liittyä valitsemaansa ammattiliittoon, ja liittojen on voitava toimia vapaasti⁽¹⁵⁾. Työntekijöillä ja työnantajilla on oikeus neuvotella ja tehdä työehtosopimuksia sekä oikeus ryhtyä eturistiriitatilanteissa etujensa puolustamiseksi työtaistelutoimiin, lakko mukaan lukien⁽¹⁶⁾.

2.9 Perusoikeusvirastolla on merkittävät valmiudet kerätä asiaankuuluvaa tietoa. Se on jo luonut laajan tietopohjan, jota kaikki kiinnostuneet toimijat voivat hyödyntää. Perusoikeusviraston asiantuntemus on vankalla pohjalla, ja sitä tulisi käyttää perustana viraston viestintään liittyvän ulottuvuuden vahvistamisessa. Virastolle olisi myönnettävä enemmän resursseja julkisen viestinnän toteuttamiseksi kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Yhteistyötä Euroopan neuvoston ja Etyjin demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) kaltaisten erikoistuneiden instituutioiden kanssa on lisättävä.

2.10 EU on myös globaali toimija, jonka kansainvälisen identiteetin ja roolin kannalta keskeisellä sijalla on velvollisuus noudattaa oikeusvaltioperiaatetta ja kunnioittaa perusoikeuksia. Niiden keskeinen merkitys EU:lle ja tärkeys demokratialle ja rauhalle maailmassa tulisi näkyä kaikissa ulkoisissa toimintapolitiikoissa, ohjelmissa, välineissä ja toimissa.

3. Erityistä

3.1 Positiivinen narratiivi ja näkökulma

3.1.1 Kansalaiskasvatusta demokratian, perusoikeuksien ja oikeusvaltion periaatteista olisi lisättävä kaikilla tasoilla. Komission olisi myös jatkettava yleisen tietoisuuden lisäämistä kunnianhimoisella viestintäohjelmalla⁽¹⁷⁾.

3.1.2 EU:n myylinomainen syntytarina ei enää yksinään riitä vetämään eurooppalaisia puoleensa. EU:n olisi tarjottava houkuttelevia tulevaisuudennäkymiä ja puhallettava uutta eloa keskeisiin periaatteisiin, joilla on ollut tärkeä sija Eurooppa-hankkeessa⁽¹⁸⁾, mukaan lukien oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeudet. Tämä on erityisen tärkeää, kun otetaan huomioon Venäjän Ukrainaan kohdistama sotilaallinen hyökkäys.

3.1.3 Ihmisoikeuskehys perustuu vastuuvollisuuden periaatteeseen, ja siksi tarvitaan toimenpiteitä, joiden avulla määritetään, mikä taho kulloinkin on vastuussa lopputuloksesta ja toivottavasta poliittisesta muutoksesta. On myös tärkeää yksilöidä suurta yleisöä laajasti kiinnostavia aiheita, kuten liikennepalvelujen ja energian saatavuus, työ, asuminen, terveydenhuolto sekä monet muut paikallis-, alue- ja valtiotason julkiset palvelut. Ei pidä vain tyytyä arvostelemaan tilannetta, joka ei täytä ihmisoikeusnormeja, vaan ihmisissä on synnyttävä myönteisiä mielikuvia ja luotava kuva tulevaisuudesta, jonka oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeudet voivat auttaa rakentamaan⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁴⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmasta" (COM(2020) 790 final) (EUVL C 341, 24.8.2021, s. 56).

⁽¹⁵⁾ Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 8 artiklan 1 kohta.

⁽¹⁶⁾ Euroopan unionin perusoikeuskirjan 28 artikla.

⁽¹⁷⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmasta" (COM(2020) 790 final) (EUVL C 341, 24.8.2021, s. 56).

⁽¹⁸⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Populismi ja perusoikeudet – esikaupunki- ja maaseutualueet" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 97, 24.3.2020, s. 53).

⁽¹⁹⁾ Perusoikeusvirasto, 10 ratkaisua tehokkaaseen ihmisoikeusviestintään, 2018; kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden eurooppalainen verkosto, *Tips for Effective Messaging about Economic & Social Rights*, 2019.

3.1.4 Ilman demokratiaa ja perusoikeuksia ei ole oikeusvaltiota, ja päinvastoin, sillä nämä kolme käsitettä liittyvät olennaisesti toisiinsa⁽²⁰⁾. ETSK kehottaakin kaikkia asianomaisia osapuolia lopettamaan puheet niin sanotusta epäliberaalista demokratiasta, silloinkin kun tarkoituksena on arvostella käsitettä. Ilman liberaaleja periaatteita ei ole demokratiaa. Epäliberaali demokratia ei ole vaihtoehtoinen tai edes laimennettu demokratian muoto. Epäliberaali demokratia ei ole demokratiaa.

3.2 Tarvittavat toimintapolitiikat ja asiaan liittyvät politiikanalat

3.2.1 Kuten ETSK on aiemmin todennut, ihmisten kielteinen suhtautuminen julkisiin instituutioihin ja perusperiaatteisiin korreloi sen kanssa, että he eivät koe hyötyvänsä tai eivät tosiasiallisesti pääse hyötymään taloudellisesta vauraudesta⁽²¹⁾.

3.2.2 Ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen edistäminen edellyttää sellaisten toimintapolitiikkojen määrittämistä, jotka voivat parantaa ihmisten arkea.

3.2.3 Vankka hyvinvointivaltio on ihmisoikeuksien suojelua ja oikeusvaltiota vahvistava tekijä, riippumatta sen erilaisista ilmenemismuodoista Euroopassa. Tämä yhteys tunnustetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa, joka on keskeinen politiikkaväline osallistavamman unionin rakentamisessa⁽²²⁾. Työntekijöillä on oltava oikeus kohtuullisen elintason mahdollistavaan oikeudenmukaiseen palkkaan (pilarin 6. periaate), ja jokaisella, jolla ei ole riittäviä varoja, on oltava oikeus riittäviin vähimmäistoiementuloetuksiin, joilla varmistetaan ihmisarvoinen elämä kaikissa elämän vaiheissa, sekä oikeus työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen tosiasialliseen saatavuuteen (14. periaate)⁽²³⁾.

3.2.4 Covid-19-pandemia on muistutus kansalaisten saatavilla olevan yleisen ja oikeudenmukaisen julkisen terveydenhuoltojärjestelmän tärkeydestä. ETSK palauttaa mieliin lausunnossa SOC/691 (2022) ilmaisemansa kannan, jonka mukaan "EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi käytävä syvällistä yhteiskunnallista pohdintaa kriisin alkuperästä ja syistä siihen, miksi useimmat eurooppalaiset terveydenhuoltojärjestelmät ajautuivat romahduksen partaalle pandemian vuoksi. Vuosia jatkuneet säästötoimet ovat johtaneet yleiseen suuntaukseen vähentää investointeja terveydenhuoltoalaan ja muihin keskeisiin sosiaalipalveluihin (huollettavien ja heikossa asemassa olevien henkilöiden avustaminen, hoitokodit jne.), mikä synnytti aikapommin, jonka terveysalan mittava haaste räjäytti."⁽²⁴⁾

3.2.5 Pandemia ei ole ainoa perusoikeuksiin vaikuttava kriisi. Ukrainan sota saattaa vaaraan miljoonia ihmisiä Ukrainassa ja eri puolilla maailmaa. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvät haasteet ja katastrofit, kuten maastopalot, vaikuttavat suoraan ihmisiin koko mantereella. Monet eurooppalaiset kamppailevat energian hinnannousun kanssa. EU:n toimintavälineitä olisi päivitettävä ja mukautettava vastaavasti.

3.2.6 Toimintapolitiikkojen ja erityisesti talousuudistuksiin liittyvien politiikkojen yhteydessä olisi suoritettava järjestelmällisesti ihmisoikeusvaikutusten ennako- ja jälkiarvioinnit⁽²⁵⁾, jotta unionissa ja jäsenvaltioissa on helpompi käydä tietoon pohjautuvia osallistavia keskusteluja poliittisten valintojen sovittelusta ja mukauttamisesta⁽²⁶⁾.

⁽²⁰⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien eurooppalainen valvontamekanismi" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 34, 2.2.2017, s. 8).

⁽²¹⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Populismi ja perusoikeudet – esikaupunki- ja maaseutualueet" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 97, 24.3.2020, s. 53).

⁽²²⁾ Euroopan komissio, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta.

⁽²³⁾ Euroopan talous – ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Eurooppalainen puitedirektiivi vähimmäistulosta" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 190, 5.6.2019, s. 1).

⁽²⁴⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Covid-19:n vaikutus perusoikeuksiin ja oikeusvaltioperiaatteeseen eri puolilla EU:ta ja demokratian tulevaisuus" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 275, 18.7.2022, s. 11).

⁽²⁵⁾ YK:n riippumaton asiantuntija, jonka vastuualueena ovat valtioiden ulkomaanvelan ja muiden siihen liittyvien kansainvälisten rahoitusvelvoitteiden vaikutukset kaikkien ihmisoikeuksien, erityisesti taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien, täysimittaiseen hyödyntämiseen – ohjaavat periaatteet. *Guiding Principles for human rights impact assessments for economic reform policies*, YK:n asiakirja A/HRC/40/57, 19. joulukuuta 2018.

⁽²⁶⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Populismi ja perusoikeudet – esikaupunki- ja maaseutualueet" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 97, 24.3.2020, s. 53).

3.2.7 Olisi painotettava enemmän perusoikeuskirjan III osaston (tasa-arvo) ja IV osaston (yhteisvastuu) merkitystä EU:n demokraattisen ja arvoihin perustuvan valtuutuksen keskeisinä osina⁽²⁷⁾. Kaikki perusoikeuskirjassa tunnustetut ihmisoikeudet ovat jakamattomia, toisistaan riippuvaisia ja yhtä tärkeitä. Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on erään merkittävän oikeustapauksen yhteydessä todennut, sosioekonomisten oikeuksien sekä kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien välillä ei ole vedenpitävää jakoa⁽²⁸⁾.

3.2.8 Olisi suotavaa lisätä yhteistyötä EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden välillä sen varmistamiseksi, että kaikki kansalaiset ja asukkaat nauttivat kaikkia Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa (sen eri muodoissa) ja asiaankuuluviissa YK:n ihmisoikeusyleissopimuksissa tunnustettuja oikeuksia. ETSK kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita ottamaan EU:n lainsäädännön suunnittelussa, tulkinnassa ja täytäntöönpanossa asianmukaisesti huomioon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan.

3.2.9 ETSK kehottaa kaikkia jäsenvaltioita allekirjoittamaan ja ratifioimaan vuonna 1996 hyväksytyt uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja hyväksymään Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean kollektiivisen valitusmenettelyn.

3.2.10 ETSK tukee komission aloitetta, joka mahdollistaisi niihin jäsenvaltioihin kohdennettavat taloudelliset korjaavat toimenpiteet, jotka loukkaavat vakavasti ja jatkuvasti SEU-sopimuksen 2 artiklassa mainittuja arvoja⁽²⁹⁾. Komission ”on osoitettava [tähän] asianmukaiset henkilöresurssit ja määrärahat ja ryhdyttävä johdonmukaisesti toimenpiteisiin mahdollisia rikkomisia koskevien viitteiden pohjalta. Komission on sovellettava toiminnassaan täysin objektiivisia kriteereitä ja tutkittava rikkomistapaukset samalla tavoin kaikissa jäsenvaltioissa”⁽³⁰⁾.

3.3 Ihmisoikeuksien demokraattiset perusteet ja eletyn kokemuksen merkitys

3.3.1 Perusoikeusviraston laajan tutkimuksen mukaan lähes yhdeksän kymmenestä EU:n kansalaisesta pitää ihmisoikeuksia tärkeinä oikeudenmukaisemman yhteiskunnan luomisen kannalta⁽³¹⁾. Eurooppalaiset katsovat, että ihmisoikeuksilla voi olla merkittävä rooli heidän elämässään.

3.3.2 Ihmisoikeuksien toteutuminen kaikkialla Euroopassa edellyttää toimia sen korostamiseksi, miten ihmisoikeudet – esimerkiksi sosiaaliset oikeudet, kuten työ, sosiaaliturva, asuminen, koulutus ja terveydenhuolto – voivat vaikuttaa kaikkiin ihmisiin heidän arjessaan, heille tärkeimmissä paikoissa ja heidän omissa paikallisissa yhteisössään⁽³²⁾.

3.3.3 Ruohonjuuritason liikkeiden ja ihmisten, joilla on kokemusta köyhyydestä, on oltava ihmisoikeuksien edistämiseksi toteutettavien demokraattisten toimien keskiössä. Ei ole parempaa tapaa puolustaa ihmisoikeuksia, erityisesti sosiaalisia oikeuksia, kuin tuoda eriarvoisuuden, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen eniten koettelujen ihmisten ääni kuuluviin julkisilla areenoilla ja poliittisissa keskusteluissa. Myös ihmisten kokemuksista kertomisesta ja tarinoiden takana olevien kasvojen ja henkilöiden esiin tuomisesta sekä tilastojen esittämisestä voi olla apua. Vakava suhtautuminen sosiaalisiin oikeuksiin edellyttää erilaisten toimintapolitiikkojen lisäksi myös osallistavampia prosesseja näiden politiikkojen kehittämisessä⁽³³⁾.

3.3.4 Eurooppalaisella yhteiskunnalla ei ole varaa oikeuksien ja demokratian petolliseen vastakkainaseteluun. Ihmisoikeuksien vaaliminen edellyttää, että niistä tehdään kansantajuisia synnyttämällä ja ylläpitämällä liikettä, joka puolustaa oikeuksia paikallisella, kansallisella ja globaalilla tasolla.

⁽²⁷⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Strategia perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi Euroopan unionissa” (COM(2020) 711 final) (EUVL C 341, 24.8.2021, s. 50).

⁽²⁸⁾ Airey v. Irlanti, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9. lokakuuta 1979, kanne nro 6289/73 (1979), perusteet, 26 kohta.

⁽²⁹⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Covid-19:n vaikutus perusoikeuksiin ja oikeusvaltioperiaatteen eri puolilla EU:ta ja demokratian tulevaisuus” (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 275, 18.7.2022, s. 11).

⁽³⁰⁾ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Oikeusvaltioperiaate ja elpymisrahasto” (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 194, 12.5.2022, s. 27).

⁽³¹⁾ Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Many Europeans believe human rights can build a fairer society but challenges remain*, lehdistötiedote, 24. kesäkuuta 2020.

⁽³²⁾ Casla, Koldo ja Barker, Lyle, Human Rights Local, *Human Rights Centre blog – University of Essex*, 17. tammikuuta 2022.

⁽³³⁾ Casla, Koldo, *Nothing about us, without us, is really for us*, *Global Policy*, 14. lokakuuta 2019.

3.3.5 Kansalaisyhteiskunnan ryhmien on johdettava tätä prosessia, ja EU:n ja jäsenvaltioiden viranomaisten on helpotettava ihmisoikeuksien demokraattista puolustusta toimimalla avoimesti ja kunnioittamalla kansalaisyhteiskunnan roolia tahona, joka asettaa jäsenvaltiot vastuuseen. Kansallisia ihmisoikeusinstituutioita olisi vahvistettava, ja niiden olisi lisättävä tietoisuutta kansalaisten käytettävissä olevista mahdollisista oikeussuojakeinoista.

Bryssel 14. joulukuuta 2022.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*
Christa SCHWENG
